

Vestibüler Rehabilitasyon Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Nitel ve Nicel İçerik Analizi

Qualitative and Quantitative Content Analysis of Postgraduate Theses Titled Vestibular Rehabilitation

Bayram Sönmez ÜNÜVAR¹, Betül AYDEMİR², Fuat AYDEMİR³

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki vestibüler rehabilitasyon başlığı altında yapılan lisansüstü tezlerin nitel ve nicel içerik analizini sunmaktır.

Çalışma kapsamında, Ulusal Tez Merkezi'nde başlığında "vestibüler rehabilitasyon" geçen tezler araştırılmış ve bu tezler çeşitli parametreler açısından içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Bu parametreler arasında tezlerin türü, üniversite bazında dağılımı, yıllara göre dağılımı, anahtar kelimeler, veri toplama araçları, tedavi yöntemleri ve konu alanları yer almaktadır.

Analiz sonuçlarına göre, Türkiye'de vestibüler rehabilitasyon alanında yapılan tezlerin sayısında zaman içinde bir artış olduğu görülmüştür. İstanbul Medipol Üniversitesi'nin bu alanda en fazla teze katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Tezlerde en çok kullanılan anahtar kelimeler arasında "vestibüler rehabilitasyon", "denge" ve "vestibüler hipofonksiyon" yer almaktadır. Tezlerin çeşitli veri toplama araçları ve tedavi yöntemleri kullanılarak hazırlandığı ve genellikle kapsamlı olduğu görülmüştür. Fizyoterapi ve rehabilitasyon, fiziksel tıp ve rehabilitasyon ile kulak burun boğaz gibi alanlarda yapılan tezler öne çıkmaktadır. Tezlerde en sık kullanılan veri toplama araçları Berg denge testi, SF-36 yaşam kalitesi ölçeği ve statik postürografi cihazıdır. Vestibüler rehabilitasyonda en sık tercih edilen tedavi yöntemleri arasında vestibüler egzersiz programları, postural geribildirim terapisi ve göz hareketi egzersizleri yer almaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma Türkiye'deki vestibüler rehabilitasyon alanında yapılan lisansüstü tezlerin nitel ve nicel içerik analizi, araştırma trendlerini ve odak noktalarını anlamada önemli bir kaynak sağlayarak bu alandaki çalışmalara yön vermeye katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akademik Tez, Fizyoterapi Uzmanlığı, Nitel Araştırma, Odyoloji, Rehabilitasyon, Vestibüler

ABSTRACT

The aim of this study is to present a qualitative and quantitative content analysis of postgraduate theses conducted under the title of vestibular rehabilitation in Turkey.

Theses containing the title "vestibular rehabilitation" were examined in the National Thesis Center, and these theses were evaluated through content analysis considering various parameters such as the type of theses, distribution by university, distribution over years, keywords, data collection tools, treatment methods, and subject areas.

According to the analysis results, there has been an increase in the number of theses conducted in the field of vestibular rehabilitation in Turkey over time. Istanbul Medipol University was identified as hosting the highest number of theses in this field. The most frequently used keywords in the theses include "vestibular rehabilitation," "balance," and "vestibular hypofunction." It was observed that the theses were prepared using various data collection tools and treatment methods and were generally comprehensive. Theses conducted in the fields of physiotherapy and rehabilitation, physical medicine and rehabilitation, and otolaryngology stand out. The most frequently used data collection tools in theses include Berg balance test, SF-36 quality of life scale and static posturagraphy device. The most frequently preferred treatment methods for vestibular rehabilitation include vestibular exercise programs, postural feedback therapy and eye movement exercises.

In conclusion, this study provides a qualitative and quantitative content analysis of postgraduate theses on vestibular rehabilitation in Turkey, serving as a valuable resource for understanding research trends and focus areas, and contributing to the direction of future studies in this field.

Keywords: Academic Dissertation, Audiology, Physiotherapy Specialty, Qualitative Research, Rehabilitation, Vestibular

Bu çalışmada katılımcı verileri toplanmadığı ve Tez Merkezi veritabanı kullanılarak geriye dönük arama yapıldığı için etik komite onayı alınmamıştır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayram Sönmez ÜNÜVAR, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, KTO Karatay Üniversitesi, Odyoloji Bölümü, sonmezunuvar@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2095-3645

² Odyolog, Betül AYDEMİR, Odyoloji, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Odyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, btlkrkt@gmail.com, ORCID: 0009-0004-8225-4932

³ Op. Dr., Fuat AYDEMİR, KBB, Konya Şehir Hastanesi, KBB Kliniği, dr_fuataydemr@yahoo.com.tr, ORCID: 0000-0001-6699-0420

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Betül AYDEMİR
btlkrkt@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.03.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 05.12.2024

GİRİŞ

Vestibüler rehabilitasyon, denge ve pozisyon kontrolünün yanı sıra görsel ve somatosensoryel sistemlerle de etkileşim halinde olduğu için araştırmalarda büyük önem taşıyan bir konudur.¹ Bu nedenle, vestibüler rehabilitasyonun araştırmalarda kullanılması, denge bozukluklarına, vertigo semptomlarına ve diğer vestibüler sorunlara yönelik tedavi stratejilerinin geliştirilmesine yardımcı olmaktadır.² Ayrıca, vestibüler rehabilitasyonun araştırmalarda kullanımı, vestibüler sistemin işlevselliği üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza ve bu alandaki bilgiyi artırmamıza olanak tanır. Bu da vestibüler hastalıkların etkili tedavisi ve hasta sonuçlarının iyileştirilmesi için önemli bir adımdır.^{1,2}

Vestibüler rehabilitasyon alanında yapılan tezler, bu alandaki bilgi birikimine önemli katkılar sağlar.^{3,4} Bu tezler, vestibüler sistemin işlev bozukluklarına ve bunların rehabilitasyonuna ilişkin güncel araştırma konularını ele alır. Ayrıca bu konu hakkındaki tezler, vestibüler rehabilitasyon yöntemlerinin etkinliğini, uygulanabilirliğini ve hasta sonuçlarına etkisini değerlendirerek klinik uygulamalara ve bilimsel literatüre katkı sağlar.^{5,6} Vestibüler rehabilitasyon için yapılan tezler, klinisyenlere ve araştırmacılara bu alanda güncel ve nitelikli bilgi sunar.^{7,8} Bu tezler, vestibüler rehabilitasyonun önemini vurgulayarak, bu alandaki araştırmaların ve uygulamaların geliştirilmesine önemli katkılarda bulunur.^{9,10}

Bu önemli katkıların anlaşılması ve değerlendirilmesi için nitel ve nicel içerik

analizi yapan çalışmalar da büyük bir öneme sahiptir. İçerik analizi, belirli bir konu veya disiplinle ilgili genel eğilimleri ve araştırma bulgularını özetlemek amacıyla kullanılan sistematik bir derleme yöntemi olarak tanımlanabilir.¹¹ Bu yöntem, herhangi bir bilim alanında mevcut araştırma konularının neler olduğunu ve hangi yöntem ve tekniklerin öne çıktığını tespit edebilme özelliği taşır. Dolayısıyla, bu tür araştırmalar, ilgili epistemik topluluğun ajandasını belirlemede önemli bir rol oynar. Bu tür çalışmalar, literatürde "öz yansıtıcı çalışmalar" olarak da bilinir. Ayrıca, bu araştırmalar, ilgili bilim alanının ilerleyişi, güncel eğilimleri, metodolojisi, akademik yayınların kaynağı ve atıf ilişkileri gibi unsurları inceleyerek alanın gelişimine katkıda bulunur.^{12,13}

Tüm bu bilgiler ışığında, bu çalışmanın amacı, tez başlığı içinde "Vestibüler Rehabilitasyon" terimleri geçen lisansüstü tezlerin nitel ve nicel içerik analizini yaparak, bu alandaki araştırma eğilimlerini ve çalışma alanlarını incelemektir. Bu analiz, vestibüler rehabilitasyon alanındaki mevcut araştırma durumunu anlamak, literatürdeki önemli boşlukları belirlemek ve gelecekteki araştırmalar için yol gösterici olabilecek önemli bulguları ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilecektir. Bu çalışmanın sonuçları, vestibüler rehabilitasyon alanındaki araştırmacılar ve klinisyenler için değerli bir kaynak oluşturacak ve bu alandaki bilimsel bilgi birikimini artırmaya katkıda bulunacaktır.

MATERYAL VE METOT

Bu araştırma, Türkiye'de vestibüler rehabilitasyon konusuna odaklanan lisansüstü tezlerin nitel ve nicel içerik analizini gerçekleştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Yükseköğretim Kurulu'nun "Ulusal Tez Merkezi" web sitesinin ana sayfasında "Tarama Terimi" kısmına "Vestibüler Rehabilitasyon" ve "Vestibular Rehabilitation" terimleri aranacak alan "Tez Adı" olacak şekilde taranmıştır.¹⁴

Tarama sonrasında erişime açık tüm tezler bilgisayara indirilmiştir. 31 Aralık 2023 tarihine kadar çalışma başlığı içinde vestibüler rehabilitasyon terimi geçen tüm tezler çalışmaya dahil edilmiştir. Bu tezler nitel ve nicel içerik açıdan incelenmiştir.^{11,12}

Çalışmanın dahil edilme kriterleri, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde bulunabilir olması ve tezlerin başlığında «Vestibüler Rehabilitasyon» ifadesinin bulunması iken,

dışlama kriterleri ise başlıkta "Vestibüler Rehabilitasyon" ifadesi geçse de asıl çalışmanın bu konuyla ilgili olmaması ve tezin erişilebilir olmamasıdır.

Tezlerin incelenmesinde araştırmacılar tarafından geliştirilen tez inceleme formu kullanılmıştır.¹⁵ Tez inceleme formu aşağıdaki soruları içermektedir.

1. Lisansüstü tezlerin türü nasıldır?
2. Lisansüstü tezleri konu alanına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Lisansüstü tezler, enstitüye göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Tezler yürütüldükleri üniversitelere göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
5. Tezler yayın yılına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Lisansüstü tezlerde kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
7. Lisansüstü tezlerde değerlendirilen parametreler nelerdir?

8. Lisansüstü tezlerde veri toplama araçları nelerdir?

9. Lisansüstü tezlerde kullanılan vestibüler rehabilitasyon yöntemleri nelerdir?

Mevcut araştırma kapsamında katılımcıların verilerinin toplanmasını gerektiren bir yöntem kullanılmadığı için ve çalışmada Tez Merkezi veritabanı kullanılarak geriye dönük arama yapıldığı için etik komite onayı alınmadı.

İstatistiksel Analiz

Çalışma kapsamında, araştırmacılar tarafından geliştirilen tez inceleme formunda belirlenen her bir inceleme boyutu Microsoft Excel programı kullanılarak bir çizelgeye dönüştürülmüştür. Her satır, tezlere ilişkin demografik bilgileri içermekte olup, tez adı, yayın yılı, yazar, üniversite adı gibi temel bilgileri içermektedir. Elde edilen sayısal veriler frekans (n) ve yüzdelik (%) olarak gösterilmiştir. Verileri görsel olarak temsil etmek için şekiller Microsoft Excel ve kelime bulutu oluşturma aracı kullanılarak oluşturuldu.¹⁶

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın başlangıcında 28 lisansüstü tezi olmasına rağmen 3 tez çalışması erişilebilir olmaması nedeniyle çalışmadan dışlanmıştır.

Tezlerin Türü: Araştırmada, 13 yüksek lisans tezi, 7 doktora tezi ve 5 tıpta uzmanlık tezi olmak üzere toplamda 25 teze odaklanılmıştır.

Konu Alanları: Tezlerin konu alanları incelendiğinde, fizyoterapi ve rehabilitasyon (5 Tez), fiziksel tıp ve rehabilitasyon (9 tez) ve kulak burun ve boğaz (11 Tez) konu alanlarında olduğu görülmüştür.

Enstitü: Tezlerin hangi enstitüde yapıldığı incelendiğinde, 15 tez sağlık bilimleri enstitüsünde, 5 tez lisansüstü eğitim enstitüsünde ve 5 tez tıp fakültesinde olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Lisansüstü Tezlerin Değişkenlerine Göre Dağılımı

Değişkenler	n	(%)
Tez Türü		
Yüksek Lisans	13	52
Doktora	7	28
Tıpta Uzmanlık	5	20
Konu Alanları		
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	5	20
Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	9	36
Kulak Burun ve Boğaz	11	44
Enstitü		
Sağlık Bilimleri Enstitüsü	15	60
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	5	20
Tıp Fakültesi	5	20

n: Frekans, %: Yüzde

Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı: Lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde, en fazla tezin İstanbul Medipol Üniversitesi'nde hazırlandığı görülmüştür (4 tez). Bunu 3 teze

Ondokuz Mayıs Üniversitesi izlemiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Lisansüstü Tezlerin Üniversite Bazında Dağılımı

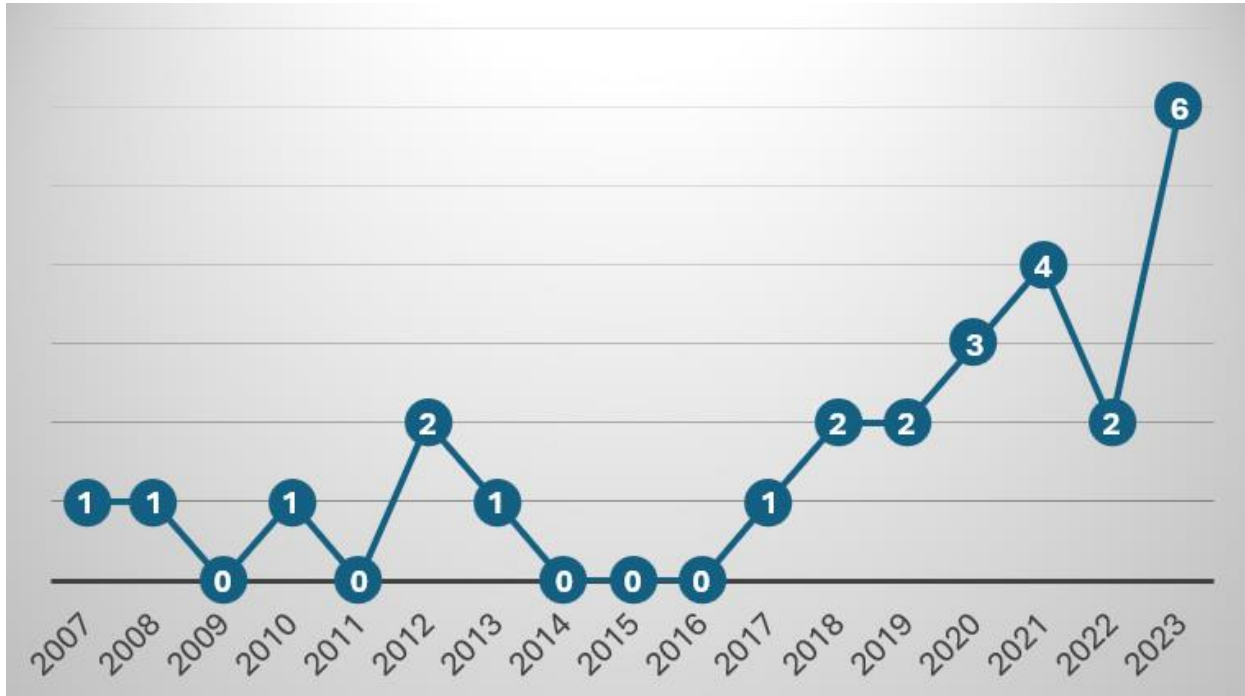
Üniversite	n
İstanbul Medipol Üniversitesi	4
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	3
Dokuz Eylül Üniversitesi	2
Ege Üniversitesi	2
Hacettepe Üniversitesi	2
İstanbul Aydın Üniversitesi	2
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	2
Pamukkale Üniversitesi	2
Ankara Üniversitesi	1

Tablo 2. (Devamı)

Bahçeşehir Üniversitesi	1
İnönü Üniversitesi	1
İstanbul Bilim Üniversitesi	1

n: Frekans

Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı: Vestibüler rehabilitasyon başlıklı hazırlanan tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, ilk tezin 1991 yılında yapıldığı ve 2023 yılının (6 tez) en yoğun araştırma faaliyetinin gerçekleştirildiği yıl olduğu belirlenmiştir (Şekil 1). 1991, 2004 ve 2008 yıllarına yapılan 3 teze Tez Merkezi üzerinden ulaşılamamıştır. Bu nedenle bu 3 tez, çalışma kapsamına alınamamıştır.

Şekil 1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Tezlerdeki anahtar kelimeler: Tezlerde kullanılan anahtar kelimeler incelendiğinde, Vestibüler Rehabilitasyon (15 tez) en fazla kullanılan anahtar kelimeler olmuştur. Bunu

denge (10 tez), vestibüler hipofonksiyon (7 tez), sanal gerçeklik (6 tez), yaşam kalitesi (3 tez) ve pozisyonel vertigo (3 tez) anahtar kelimeleri izlemiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimeler

Lisansüstü tezlerde değerlendirilen parametreler, veri toplama araçları ve tedavide kullanılan yöntemler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Lisansüstü tezlerde değerlendirilen parametreler, veri toplama araçları ve tedavide kullanılan yöntemler

Yazar	Değerlendirilen Parametre	Veri Toplama Araçları	Tedavi için Kullanılan Yöntem
Hakan Alkan ³	- Alt Ekstremitte Kas Gücü - Kavrama Gücü - Fonksiyonel Mobilite - Bilgisayarlı Denge Ölçümü - Klinik Denge - Baş Dönmesi Şiddeti - Düşme Korkusu - Depresyon - Engellilik - Yaşam Kalitesi	- Sandalyede Otur-Kalk Testi - El Dinamometresi - Zamanlı Kalk Yürü - Posturografi Cihazı - Berg Denge Testi - Görsel Analog Skala - Likert Skalası - Geriatrik Depresyon Ölçeği - Dizziness Handicap Inventory - SF-36	- Vestibüler Egzersiz Programı - Postural Feedback Tedavisi
Dilek İpek ¹⁷	- Yaşam Kalitesi - Baş Dönmesi, - Nistagmus	- SF-36 - Dix-Hallpike Manevra - X1 Viewing Egzersizi, - X2 Viewing Egzersizi	- Cawthorne-Cooksey Egzersizleri, - Epley Manevrası
Gülner Özgen ¹⁸	- Yaşam Kalitesi - Denge ve Sersemlik Hissi - Dinamik Yürüme Performansı - Depresyon - Statik Denge - Yetiyitimi - Fonksiyonel Yürüme - Dinamik Denge - Fonksiyonel Kapasite - Denge ve Güven Duygusu	- Multipl Skleroz Yaşam Kalitesi Ölçeği - Berg Denge Ölçeği, Görsel Analog Skala - Dinamik Yürüme İndeksi - Beck Depresyon Ölçeği - Statik Posturografi - Genişletilmiş Özürlülük Durum Ölçeği - Yürüme Hızı - 5 Kez Oturup Kalkma Testi - 6 Dk Yürüme Testi -Aktivitelere Özgü Denge Güven Ölçeği	- Vestibüler Adaptasyon Egzersizleri, - Statik ve Dinamik Denge Egzersizleri, - Vestibüler Alışma Egzersizleri, - Propriyoseptif ve Kondüsyon Egzersizleri,
Ali Erman Kent ⁹	- Denge Performansa Dayalı	- Aktiviteye Spesifik Denge - Güvenilirlik Skalası	- Bakış Stabilizasyon Egzersizleri, - Cawthorne –Cooksey Egzersizleri, - Postural Stabilizasyon Egzersizleri - Brandt – Darroff Egzersizleri
Ümmühan Çöpkes ¹⁹	- Duyu Bütünlüğü, - Nistagmus	- Duyu Profili Testi - Postrotary Nistagmus Değerlendirme Testi	- Duyu Bütünlüğü Tedavisi
Ayşe Çeçen ²⁰	- Nistagmus - Başım Eğim derecesi - Postürü Defisit	- Video kamera ile kayıt - Davranışsal testler	- Labirentektomi (hayvan deneyi)
Emel Uğur ²¹	- Odyolojik, - Vestibüler,	- Hareket Hastalığı Duyarlılık Anketi - Odyometri - Timpanometri - Videonistagmografi - Bilgisayarlı Dinamik Postürografi	- Play Station Sanal Gerçeklik Sistemi ile Uygulanan Rehabilitasyon Programı

Tablo 3. (Devamı)

Tuba Kanyılmaz ²²	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi,- Denge,- Fonksiyonel Mobilite,- Düşme Korkusu,- Anksiyete/Depresyon	<ul style="list-style-type: none">- Vertigo Semptom Skalası- Vertigo ve Anksiyete Alt Skalası,- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Berg Denge Testi,- Dinamik Postürograf- Zamanlı Kalkma Yürüme Testi- Uluslararası Düşme Etkinlik Ölçeği- Geriatrik Depresyon Ölçeği- Hamilton Anksiyete Değerlendirme Ölçeği	<ul style="list-style-type: none">- Göz Hareketlerine Yönelik Egzersizler,- Bakış Stabilizasyonuna Yönelik Egzersizler,- Postüral Stabiliteye Yönelik Egzersizler,- Yürüme Esnasında Postüral Stabiliteye Yönelik Egzersizler,- Sanal Gerçeklikle Desteklenen Vestibüler Rehabilitasyon Programı,
Elif Karahisar ²³	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi- Egzersiz Motivasyon Seviyesi- Denge- Fonksiyonel Mobilite- Yürüme- Yaşam Kalitesi- Ataksi	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Egzersiz Motivasyon Envanteri- Berg Denge Testi- Dengenin Kliniğe- Uyarlanmış Duyusal Etkileşim Testi- Zamanlı Kalk Yürü Testi- Dinamik Yürüme İndeksi- Vestibüler Rehabilitasyon Faydalanım Anketi- Ataksi Değerlendirme ve Derecelendirme Ölçeği- Uluslararası Etkileşimli Ataksi Derecelendirme Ölçeği	<ul style="list-style-type: none">- Duruş Egzersizleri,- Göz Egzersizleri (Bakış Odaklama Egzersizleri),- Adım Alma Egzersizi,- Uzanma Egzersizi,- Stabilizasyon Egzersizleri,- Yürüme Egzersizleri,
Bilgehan Tekin Dal ²⁴	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi Şiddeti- Günlük Yaşam Aktiviteleri- Denge- Ev Rehabilitasyon Programının Uygulanabilirliği	<ul style="list-style-type: none">- Görsel Analog Skala- Vestibüler Bozukluklarda Günlük Yaşam Aktiviteleri Değerlendirme Ölçeğiyle- Duyu Organizasyon Testi- Ev Temelli Rehabilitasyon Programı Anketi	<ul style="list-style-type: none">- Otururken Baş ve Göz Hareketleri- Otururken Baş ve Vücut Hareketleri,- Ayakta Yapılan Egzersizler,- Adaptasyon Egzersizleri- Habitüasyon Egzersizleri- Denge ve Yürüme Eğitimi
Seher Öztaş ²⁵	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi	<ul style="list-style-type: none">- Vestibüler Rehabilitasyon Fayda Anketi	<ul style="list-style-type: none">- Adaptasyon Egzersizi,- Habitüasyon Egzersizi,- Yerine Koyma Egzersizleri,
Göknur Tanyeri Muştı ²⁶	<ul style="list-style-type: none">- Yürüme Kapasite- Nistagmus- Baş Dönmesi- Somatik Anksiyete ve Otonomik Uyarılma Semptomları- Dinamik Denge- Denge	<ul style="list-style-type: none">- Dinamik Yürüme İndeksi- Vertigo Semptom Skalası- Kısa Form- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Kararlılık Sınırları Testi- Modifiye Duyusal Etkileşim Denge Testi	<ul style="list-style-type: none">- Adaptasyon Egzersizleri,- Habitüasyon Egzersizleri,- Yerine Koyma Egzersizleri
Görkem Ata ²⁷	<ul style="list-style-type: none">- Statik Denge- Vestibüler Disfonksiyonu- Baş Dönmesi- Göz	<ul style="list-style-type: none">- Tandem, Semitandem, Romberg- Sert ve Yumuşak- Zeminde Gözler Açık ve Kapalı Tek Ayak Üzerinde Durma Testi- Unterberger Testleri- Görsel Analog Skala- Dinamik Görme Keskinliği Testi	<ul style="list-style-type: none">- Oturma Pozisyonunda Yapılan Egzersizleri,- Ayakta Yapılan Egzersizler
Büşra Yılmaz ²⁸	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesinin Varlığı ve Şiddeti- Vestibüler Fonksiyon Bozukluk- Görme Keskinliği- Yaşam Kalitesi- Yürüme- Statik Denge	<ul style="list-style-type: none">- Görsel Analog Skala- Duyusal Etkileşim ve Dengenin Modifiye Klinik Testi- Dinamik Görme Keskinliği Testi- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Unterberger Testi- Tek Ayak Üzerinde Durma Sert ve Yumuşak Zemin Testi	<ul style="list-style-type: none">- Vestibüler Egzersizler,- Vestibüler Elektriksel Stimülasyonu,- Boyun Egzersizleri,- Gaze Stabilizasyon Egzersizleri- Geri Geri Yürüme Egzersizi
Hande Çalışkan ²⁹	<ul style="list-style-type: none">- Anksiyete- Depresyon- Denge	<ul style="list-style-type: none">- Beck Anksiyete Ölçeği- Beck Depresyon Ölçeği- Dinamik Subjektif Vizüel Vertikal Testi	<ul style="list-style-type: none">- Vestibüler Rehabilitasyon,
Ebru Sever ⁶	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi ve Yorgunluk- Yataylık Algısı- Dikeylik Algısı- Denge- Vestibüler Hipofonksiyonun- Yaralanma Korkusu	<ul style="list-style-type: none">- Görsel Analog Skala- Subjektif Visual Horizontal Testi- Subjektif Visual Vertikal- Tandem- Semitandem- Romberg- Tek Ayak Üzerinde Durma Testleri- Unterberger (Fukuda Testi) Testi- Dinamik Görme Keskinliği Testi- Tampa Kinezyofobi Ölçeği	<ul style="list-style-type: none">- Ayakta Bakış Stabilizasyon Egzersizleri- Boyun Eklem Hareket Açıklığı Egzersizleri,- Dışarıda 20 Dk Yürüyüş,- Ayakta Gözler Açık/Kapalı Geri Geri Yürüme,- Gözler Açık/Kapalı Çizgi Üzerinde Tandem Yürüyüş Egzersizleri,- Gaze Stabilizasyon Egzersizi,- Habitüasyon Egzersizi,- Postüral Stabilizasyon Egzersizleri- Esneklik, Kuvvetlendirme, Proprioseptif, Kondisyon Egzersizleri,

Tablo 3. (Devamı)

Yuşa Başoğlu ³⁰	<ul style="list-style-type: none">- Günlük Yaşam Aktiviteleri- Denge Uyumu- Yerçekimi Merkezinden Gidebileceğini Maksimum Uzaklık- Yer Değiştirme Becerisi- Sabit Denge- Vücut Ağırlığı	<ul style="list-style-type: none">- Duyusal Organizasyon Testi- Adaptasyon Testi- Denge Sınırları Testi- Ritmik Ağırlık Aktarma Testi- Tek Ayak Üzerinde Duruş- Çömelerek Ağırlık Aktarma Testi	<ul style="list-style-type: none">- Bakış-Postür Stabilizasyon Egzersizleri,- El-Göz Koordinasyonu- Dikkat Egzersizleri,- Mekanik Sibernetik Sigernetik Vr Evreleri Temel- Alınarak Terapi Programı
Ezgi Yıldız Güvercin ⁷	<ul style="list-style-type: none">- Fonksiyonel Mobilite ve Düşme Riski,- Postüral Stabilite,- Fonksiyonel Yürüyüş- Baş Dönmesi- Günlük Yaşam Aktiviteleri ve Güven- Düşme Riski- Hastaların Düşme Endişesi- Boyun Ağrısı	<ul style="list-style-type: none">- Zamanlı Kalk Yürü Testi- Tandem, Romberg Çeşitleri- Dinamik Yürüyüş İndeksi- Fonksiyonel Yürüyüş Değerlendirme Testi- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Aktiviteye Özgü Denge ve Güven Ölçeği- Berg Denge Skalası- Uluslararası Düşme Etkinlik Skalası- Boyun Özürlülük İndeksi	<ul style="list-style-type: none">- Adaptasyon Egzersizi- Alıştırma Egzersizi- Yerine Koyma Egzersizi- Kondüsyon Artırıcı Egzersizler- Oyun Egzersizleri
Zehra Aydoğan ³¹	<ul style="list-style-type: none">- Denge- Güvenlik ve Düşme Riski- Yürüme- Denge Sistemleri- Bilişsel Başarı- Günlük Yaşam Aktiviteleri- Yaşam Kalitesi	<ul style="list-style-type: none">- Bilgisayarlı Dinamik Postürografi- Duyu Organizasyon Testi- Tinetti Denge ve Yürüme Testi- Denge Sistemleri Değerlendirme Testi- Mini Mental Test- Vestibüler Bozukluklarda Günlük Yaşam Aktiviteleri Ölçeği- Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği-Yaşlı Modülü	<ul style="list-style-type: none">- Vestibüler Denge Rehabilitasyon Danışmalık Rehberi,- Ağırlık Aktarma,- Çift Ayak ve Tek Ayak Üzerinde Durma, Hedefe Varma,- Denge Durma, Hedefi- Yakalama.
Gülfem Ezgi Özalın ⁵	<ul style="list-style-type: none">- Denge- Fonksiyonel Mobilite- Postür- Duyu Profili- Yaşam Kalitesi	<ul style="list-style-type: none">- Tinetti Denge ve Yürüme Testi- Kalk ve Yürü Testi- Posturzone Uygulaması- Adölesan/Yetişkin Duyu Profili- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri	<ul style="list-style-type: none">- Adaptasyon Egzersizleri- Habitasyon Egzersizleri- Substitasyon Egzersizleri- Postüral Düzgünlük Egzersizleri- Gevşeme Egzersizleri,- Cawthorne Cooksey- Bakış Stabilizasyon Egzersizleri
Havvana Gül ³²	<ul style="list-style-type: none">- Periferik Vestibüler Patoloji Varlığı- Statik Denge- Dinamik Görme Keskinliği- Postür Bozukluk	<ul style="list-style-type: none">- Unterberger Testi- Tandem Duruş Testi- Snellen Tablosu Dinamik Görme Keskinliği Ölçeği- Pass Postür Sürdürme Puanı	<ul style="list-style-type: none">- Vestibüler Rehabilitasyon Egzersiz Programı,- Geleneksel Denge Eğitimi
Begüm Sultan Akar ⁸	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi Şiddeti- Yorgunluk Şiddeti,- Vestibüler Sistem- Görme Keskinliği- Vestibüler Hipofonksiyon- Otolit Organların Fonksiyonu- Denge	<ul style="list-style-type: none">- Görsel Analog Skala- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Videonistagmografi- Dinamik Görme Keskinliği Testi- Unterberger Testi- Özel Görsel Dikey Test ve Özel Görsel Yatay Test- Görsel Analog Skalası- Tandem, Semitandem, Romberg	<ul style="list-style-type: none">- Eğitim Programı,- Vestibüler Egzersiz Programı- Denge, Yürüme, Adaptasyon Egzersizleri
Gamze Kılıç ⁴	<ul style="list-style-type: none">- Yaşam Kalitesi,- Denge,- Statik Denge,- Vestibüler,- Baş Dönmesi Şiddeti- Yürüme- Otolit Organ Fonksiyonları	<ul style="list-style-type: none">- Baş Dönmesi Engellilik Envanteri- Statik Posturografi Testi- Tandem, Semitandem, Romberg- Tek Ayak Üstünde Durma Testi,- Snellen Görme Eşeli- Görsel Analog Skala- Unterberger (Fukuda) Testi- Özel Görsel Dikey Test ve Özel Görsel Yatay Test	<ul style="list-style-type: none">- Tandem, Semitandem, Romberg, Sert ve Yumuşak Zeminde Tek Ayak Üstünde Durma Aktivasyonu,- Statik Denge Eğitimi- Tracking Egzersizleri,- Kor Egzersizleri- Boyun Egzersizleri- Dinamik Denge Eğitimi- Yürüme Eğitimi
Serpil Hülya Çapar ¹⁰	<ul style="list-style-type: none">- Vestibüler Sistem- Denge Becerileri	<ul style="list-style-type: none">- Bilgisayarlı Dinamik Postürografi- Sensor Organizasyon Testi- Adaptasyon Testi- Denge Kararlılık Sınırları Testi	<ul style="list-style-type: none">- Adaptasyon Egzersizleri,- İkame Egzersizleri,- Habitasyon Egzersizleri,- Sanal Gerçeklik ile Vestibüler Rehabilitasyon
Melda Acar ³³	<ul style="list-style-type: none">- Bilgisayarlı Dinamik Posturografi- Okülomotor Testler- Öğrenme Becerileri,	<ul style="list-style-type: none">- Duyu Organizasyon Testi- Adaptasyon Testi- Denge Kararlılık Sınırları Testi- Gaze ve Sakkad Testi- Matematik, Okuma, Yazma Değerlendirme Ölçeği- Beery-Buktenica Gelişimsel Görsel- Motor Entegrasyon Testi	<ul style="list-style-type: none">- Zıplama Egzersizi,- Okuma Egzersizi,- Hedefe Bakma Egzersizi,- Duruş Egzersizi,- Yürüme Egzersizi,- Yakalama Egzersizi,- Denge Tahtası ile Egzersiz,- Habitasyon Egzersizi,- Sanal Rehabilitasyon Programı

Bu çalışma, Türkiye'de vestibüler rehabilitasyon konusunda yapılan lisansüstü tezlerin nitel ve nicel içerik analizini gerçekleştirmiştir. Elde edilen bulgular, vestibüler rehabilitasyon alanındaki araştırma eğilimlerini ve çalışma alanlarını anlamak için değerli bir kaynak sunmaktadır.

Lisansüstü tezlerin türleri, konu alanları, enstitü dağılımı, üniversite dağılımı, yayın yıllarına göre dağılımı, anahtar kelimeler, değerlendirilen parametreler, veri toplama araçları ve tezlerde kullanılan vestibüler rehabilitasyon yöntemleri açısından yapılan analizler çeşitli ilginç sonuçlar ortaya koymuştur.

Bu çalışma, Türkiye'de vestibüler rehabilitasyon üzerine yapılan lisansüstü tezlerin kapsamlı bir analizini sunmaktadır. Elde edilen bulgular, bu alandaki araştırma eğilimlerini anlamak açısından önemli ipuçları sağlamaktadır. İlk olarak, tezlerin türlerine göre dağılımı incelendiğinde, yüksek lisans tezlerinin (%52) ağırlıklı olduğu, doktora (%28) ve tıpta uzmanlık (%20) tezlerinin ise nispeten daha az olduğu görülmüştür. Bu durum, vestibüler rehabilitasyonun lisansüstü düzeyde aktif bir araştırma alanı olduğunu göstermektedir. Ancak, doktora ve tıpta uzmanlık tezlerinin sayısının az olması, bu alandaki derinlemesine araştırmaların sınırlı kaldığını işaret etmektedir. Literatürde, vestibüler rehabilitasyonun sadece yüzeysel değil, daha karmaşık ve ileri düzeyde incelenmesi gereken bir alan olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda, doktora ve tıpta uzmanlık düzeyinde yapılacak daha fazla araştırma, alanın bilimsel bilgi birikimine önemli katkılar sağlayacaktır.

Tezlerin konu alanlarında fizyoterapi ve rehabilitasyon, fiziksel tıp ve rehabilitasyon ile kulak burun ve boğaz alanlarının öne çıkması, vestibüler rehabilitasyonun multidisipliner bir yaklaşım gerektirdiğini ve bu alanda farklı uzmanlık alanlarından gelen kişilerin iş birliğine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Vestibüler sistemdeki işlev bozukluklarının değerlendirilmesi ve tedavisinde, sadece tek bir disiplinin yeterli olmadığı, aksine birçok uzmanın bir araya

gelerek farklı perspektiflerden yaklaşması gerektiği vurgulanmaktadır.³⁴ Bu bulgu, vestibüler rehabilitasyonun etkili bir şekilde yönetilmesi için multidisipliner bir ekip çalışmasının önemini ortaya koymaktadır. Fizyoterapistler, fiziksel tıp uzmanları, kulak burun boğaz uzmanları ve odyologlar gibi farklı uzmanlık alanlarından gelen profesyonellerin bir araya gelmesi, hastaların tedavisinde kapsamlı bir yaklaşımın benimsenmesini sağlayarak daha başarılı sonuçların elde edilmesine katkı sağlayabilir.³⁴ Vestibüler rehabilitasyon alanında yapılan araştırmaların ve uygulamaların, disiplinler arası iş birliği ve bilgi alışverişi ile güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, klinik uygulamalarda daha başarılı tedavi yöntemlerinin geliştirilmesine ve hastaların yaşam kalitesinin iyileştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir.

Tezlerin enstitülere göre dağılımı incelendiğinde, büyük çoğunluğunun sağlık bilimleri enstitüsünde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu durum, vestibüler rehabilitasyonun sağlık bilimleri alanında önemli bir araştırma konusu olduğunu ve bu alanda yoğun bir şekilde çalışıldığını ortaya koymaktadır.

Üniversitelere göre dağılıma bakıldığında, İstanbul Medipol Üniversitesi'nin 4 tez ile en fazla teze ev sahipliği yaptığı görülmüştür. Ardından, 3 teze Ondokuz Mayıs Üniversitesi gelmektedir. Bu durum, bu üniversitelerin vestibüler rehabilitasyon alanında aktif araştırma faaliyetlerine sahip olduğunu göstermektedir. Diğer üniversitelerin de bu önemli alanda çalışmalarını artırması konusunda teşvik edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Yıllara göre dağılıma bakıldığında, bu konu ile ilgili yapılmış ilk tezin 1991 yılında yapıldığı görülmüştür.³⁵ 1991 yılından 2004 yılına kadar uzun bir süre bu konu ile ilgili hiçbir tez yapılmamıştır. Bu durum, vestibüler rehabilitasyonun o dönemde akademik açıdan yeterince keşfedilmemiş veya üzerinde çalışılmamış bir alan olduğunu gösterebilir. Ancak, 2016 yılından itibaren yapılan tezlerin sayısında belirgin bir artış

görülmüştür. Bu artış, vestibüler rehabilitasyon alanına olan ilginin ve araştırma faaliyetlerinin arttığını göstermektedir. Muhtemelen, bu alanda yapılan araştırmaların klinik önemi ve toplumdaki etkisi daha iyi anlaşılmış ve araştırmacıların bu alana daha fazla odaklanması sağlanmış olabilir. Buna ek olarak, teknolojik yenilikler, tedavi yaklaşımlarındaki ilerlemeler ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine yönelik artan talepler, bu alandaki araştırmaların artışında önemli bir rol oynamış olabilir. Bu eğilim, vestibüler rehabilitasyon üzerine yapılan çalışmaların hızla geliştiğini ve gelecekte daha fazla ilerleme ve yeniliklerin ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Araştırmalara olan bu artan ilgi, vestibüler hastalıkların daha etkili bir şekilde yönetilmesi ve hastaların yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir.

Tezlerde en fazla kullanılan anahtar kelimeler arasında "Vestibüler Rehabilitasyon", "Denge", "Vestibüler Hipofonksiyon" gibi terimler yer almaktadır. Bu anahtar kelimeler, tezlerin odaklandığı konuları ve araştırma trendlerini yansıtmaktadır. Vestibüler rehabilitasyon, baş dönmesi, dengesizlik ve işitme kaybı gibi yaygın rahatsızlıkların yönetiminde önemli bir rol oynamaktadır.¹ Bu nedenle, bu anahtar kelimelerin yaygın olarak kullanılması, araştırmacıların ve sağlık uzmanlarının bu konulara yoğun ilgi duyduğunu ve bu alandaki bilgi birikimini artırmaya yönelik çaba sarf ettiklerini ortaya koymaktadır.

Lisansüstü tezler incelendiğinde tezlerde kullanılan birçok veri toplama aracı ve değerlendirme parametreleri olduğu görülmüştür. Veri toplama araçları ve kullanılan yöntemlerin çeşitliliği, çeşitli parametrelerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanır.³⁶ Bu çeşitlilik, belirli durumlar için uygun tedavi planlarının oluşturulmasına ve bireylere özgü rehabilitasyon programlarının geliştirilmesine yardımcı olur.^{34,36} Bunun yanı sıra, çeşitli değerlendirme araçlarının ve yöntemlerinin bir arada kullanılması, sağlık uzmanlarına kapsamlı bir perspektif kazandırarak, tedavi

sürecinde daha bilinçli ve etkili kararlar almalarını sağlar.

Lisansüstü tezlerde genellikle vestibüler sistemin işlevselliği ve dengeyle ilgili parametreler en çok tercih edilenler arasındadır.^{5,6} Bu parametreler arasında baş dönmesi şiddeti, düşme korkusu, depresyon düzeyi, yaşam kalitesi ve vestibüler semptomların şiddeti gibi faktörler bulunur.^{3,5,22,29} Özellikle, baş dönmesi şiddeti ve düşme korkusu, fonksiyonel mobilite, vestibüler hastalıkların yaşam kalitesi üzerindeki etkisini değerlendirmek için sıkça incelenen parametrelerdir.^{6,7,22,23} Ayrıca, vestibüler fonksiyonların yanı sıra duyu bütünlüğü ve nistagmus gibi semptomlar da tezlerde detaylı olarak ele alınabilir.¹⁹ Bu faktörlerin değerlendirilmesi, tedavi planının kişiselleştirilmesine ve bireyin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarına daha iyi uyum sağlanmasına yardımcı olabilir.

Tezlerde en sık kullanılan veri toplama araçları arasında Berg denge testi, SF-36 yaşam kalitesi ölçeği, statik posturagrafi cihazı, Dix-Hallpike manevrası ve görsel analog skala gibi araçlar yer alır.^{3,4,22,23,25,26,31,32} Bu araçlar, vestibüler fonksiyonları değerlendirmek, semptomları ölçmek ve tedaviye yanıtı izlemek için yaygın olarak kullanılır. Özellikle, Berg denge testi ve SF-36 yaşam kalitesi ölçeği, hastaların denge performansı ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisini değerlendirmek için güvenilir araçlar olarak kabul edilir.^{21,26}

Vestibüler rehabilitasyon programları, baş dönmesi ve denge problemleri yaşayan bireyler için etkili bir tedavi seçeneği olarak öne çıkar. Bu programlar, görsel ve motor sistemler arasındaki uyumu sağlamak için çeşitli egzersizleri içerebilir.^{1,5,7} Bu egzersizler, bakış stabilizasyonunu artırmak, postür stabilitesini geliştirmek ve vestibüler adaptasyonu teşvik etmek için tasarlanmıştır.^{9,18,22} Ayrıca, yaşam kalitesi, düşme riski, depresyon ve anksiyete gibi psikososyal faktörlerin değerlendirilmesi, bireyin genel sağlık durumu ve rehabilitasyon sürecindeki ilerlemesi hakkında önemli bilgiler sağlar.^{3,17,31}

Lisansüstü tezler incelendiğinde ise vestibüler rehabilitasyon için en sık tercih edilen tedavi yöntemleri arasında vestibüler egzersiz programları, postural feedback tedavisi, göz hareketlerine yönelik egzersizler, sanal gerçeklik destekli rehabilitasyon ve Cawthorne-Cooksey egzersizleri bulunur.^{3,5,9,10,17,21,22,24} Bu yöntemler, hastaların denge performansını artırmak, baş dönmesi semptomlarını azaltmak ve günlük yaşam aktivitelerini iyileştirmek için etkili bir şekilde kullanılır.^{3,18,22} Ayrıca, Epley manevrası gibi spesifik manevralar da benign paroksizmal pozisyonel vertigo gibi belirli vestibüler hastalıkların tedavisinde sıkça tercih edilir.¹⁷ Bu yöntemlerin çeşitliliği, vestibüler rehabilitasyonun multidisipliner bir yaklaşım gerektirdiğini ve farklı terapötik stratejilerin kullanılmasının önemini vurgulamaktadır.

Vestibüler rehabilitasyon alanındaki literatürde belirli eksiklikler bulunmaktadır. Özellikle, multidisipliner yaklaşımlar, tedavi protokollerinin standardizasyonu ve uzun vadeli etkilerin değerlendirilmesi gibi konularda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma, literatürdeki bu boşlukları doldurarak vestibüler rehabilitasyonun daha etkin ve kanıta dayalı uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, farklı disiplinlerin iş birliğini teşvik ederek bu alandaki araştırmaların genişlemesine ve uygulamaların geliştirilmesine yardımcı olabilir. Çalışmamız, klinik pratikte uygulanabilirliği artırmak ve hastaların yaşam kalitesini iyileştirmek adına literatürdeki bu boşluklara yönelik yeni yaklaşımlar sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın bazı sınırlamaları bulunmaktadır. Özellikle, "Vestibüler Rehabilitasyon" anahtar kelimesinin yalnızca başlıkta aranması, çalışmanın kapsamını daraltmış olabilir. Buna ek olarak, vestibüler hipofonksiyon, denge, vertigo ve düşme gibi terimlerin vestibüler rehabilitasyonu kapsadığı düşünüldüğünde, bu anahtar kelimelerin dahil edilmemesi de çalışmanın önemli bir sınırlılığı olarak kabul edilebilir. Gelecek araştırmalarda, bu faktörlerin göz önünde bulundurulması, araştırma kapsamının genişletilmesi açısından önemlidir.

Çalışmamızın bulguları, Türkiye'de vestibüler rehabilitasyon alanında yapılan lisansüstü tezlerin araştırma eğilimlerini ve

odaklanılan konuları anlamak için önemli bir veri kaynağı sunmaktadır. Bu alan üzerinde çalışacak araştırmacılar ve klinisyenler için faydalı bir rehber olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, elde edilen bulgular, gelecekte yapılacak araştırmaların yönlendirilmesinde ve bu alandaki bilimsel bilgi birikiminin artırılmasında kritik bir rol oynayabilir. Özellikle, multidisipliner yaklaşımların ve çeşitli tedavi yöntemlerinin daha fazla araştırılması gerektiği, bu çalışmanın ortaya koyduğu önemli bir noktadır. Bu doğrultuda, ilerleyen araştırmaların daha geniş kapsamlı ve derinlemesine analizlerle desteklenmesi, vestibüler rehabilitasyon alanındaki bilgi ve uygulamaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Han, B.I. (2021). "Vestibular Rehabilitation Therapy: Review of Indications, Mechanisms, and Key Exercises". In: B.I. HAN (1st Ed.). Simplified Vestibular Rehabilitation Therapy (1-16). Singapore: Springer
- Whitney, S.L., Alghadir, A.H. and Anwer, S. (2016). "Recent Evidence About the Effectiveness of Vestibular Rehabilitation". *Current Treatment Options in Neurology*, 18 (13), 1-15. <https://doi.org/10.1007/s11940-016-0395-4>
- Alkan, H. (2007). 65 Yaş Üstü Osteoporozlu Kadınlarda Vestibüler Rehabilitasyon Programı ve Postural Feedback Tedavisinin Düşme Riski Üzerine Etkinliği. Tıpta Uzmanlık Tezi. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Denizli.
- Kılıç, G. (2023). Bilateral Vestibüler Hipofonksiyonlu Hastalarda Vestibüler Rehabilitasyonun Etkisi. Doktora Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özaltın, G.E. (2023). Periferik Vestibüler Hipofonksiyona Bağlı Vertigolu Hastalarda Proprioseptif Vestibüler Rehabilitasyonun Denge, Fonksiyonel Mobilite, Postür, Duyu Profili ve Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- SŞever, E. (2021). Vestibüler Hipofonksiyonu Olan Bireylerde Vestibüler Rehabilitasyonun Kinezyofobi, Yaşam Kalitesi, Dinamik Görme Keskinliği ve Denge

- Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
7. Güvercin, E.Y. (2022). Periferik Vestibüler Hastalıklarda Vestibüler Rehabilitasyona Ek Olarak Uygulanan Boyun Egzersizlerinin Tedaviye Etkisi. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.
8. Akar, B.S. (2023). Unilateral Vestibüler Hipofonksiyonu Olan Bireylerde Vestibüler Rehabilitasyonun Statik Posturografi Sonuçlarına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
9. Kent, A.E. (2012). Baş Dönmesi Olan Hastalarda Vestibüler Rehabilitasyon Etkinliğinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
10. Çapar, S.H. (2023). Dikkat Eksikliği Ve Hiperaktivite Bozukluğunda Vestibüler Bulguların Ve Vestibüler Rehabilitasyonun Etkinliğinin Araştırılması. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
11. Ozkan, E. (2024). "Intensive care unit carbon footprint: A bibliometric and document content analysis". *Nurs Crit Care*. <https://doi:10.1111/nicc.13142>
12. Karşu Cesur, D, Göker, D. and Gelberi C.B. (2024). "Türkiye'deki İletişim Araştırmalarına Güncel Bir Bakış: Bir Bibliyometrik İnceleme ve İçerik Analizi". *Akad İncelemeler Dergisi* 19 (1), 23-45. <https://doi:10.17550/akademikincelemeler/1321544>
13. Karşu Cesur, D. (2022). "To Be Real, or Not To Be Real, That is The Question: A Content Analysis of Augmented Reality Articles in Advertising and Marketing Journals from 2017 to 2021". *Media Cult J Cult Stud Media*. 2 (1), 66-86.
14. Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2024). "Ulusal Tez Merkezi | Tarama Ekranları". Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>. (Erişim tarihi: 27.08.2024).
15. Çelik, N.M. and Kuçlu, T. (2022). "Türkiye de Sağlık Okuryazarlığı Üzerine Yazılan Tıpta Uzmanlık Tezlerinin Bibliyometrik Analizi". *Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi*. <https://doi:10.54247/soyd.2022.47>
16. Word cloud generator. (2024) <https://wordart.com/>. (Erişim tarihi: 27.08.2024).
17. İpek, D. (2010). Vertigolu Hastaların Vestibüler Rehabilitasyonunda Baş ve Boyun Hareketlerinin Etkisi. Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun
18. Özgen, G. (2012). Multipl Skleroz Hastalarında Vestibüler Rehabilitasyonun Denge Bozukluğu, Yaşam Kalitesi ve Depresyon Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir..
19. Çöpkes, Ü. (2013). Otistik Çocuklarda Vestibüler Rehabilitasyonun Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
20. Çeçen, A. (2017). Ratlarda Tek Taraflı Labirentektomi Sonrası Koenzim Q10'un Vestibüler Rehabilitasyon Sürecine Etkisi Deneysel Çalışma. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Samsun.
21. Uğur, E. (2018). Sanal Gerçeklik (VR/ Virtual Reality) Oyun Sistemlerinin Hareket Hastalığında (Hh/ Motion Sickness) Vestibüler Rehabilitasyon Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
22. Kanyılmaz, T. (2018). Baş Dönmesi (Dizziness) Olan Yaşlılarda Sanal Gerçeklik ile Desteklenen Vestibüler Rehabilitasyonun Baş Dönmesi ve Denge Üzerine Etkinliği. Tıpta Uzmanlık Tezi. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Denizli.
23. Karahisar, E. (2019). Spinoserebellar Ataksi Hastalarında Vestibüler Rehabilitasyon Uygulamasının Denge ve Yürüme İşlevleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
24. Dal, B.T. (2019). Baş Dönmesi Olan Hastaların Vestibüler Rehabilitasyonunda Aktivite Eğitiminin Etkisi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
25. Öztaş, S. (2020). Vestibüler Rehabilitasyon Fayda Anketi (VRFA)'nin Türkçe Geçerlik ve Güvenlik Çalışması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
26. Muştu, G.T. (2020). Benign Paroksizmal Pozisyonel Vertigo Hastalarında Brandt-Daroff Egzersizleri ve Vestibüler Rehabilitasyon Yaklaşımının Denge ve Yürüme Performansı Üzerine Etkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
27. Ata, G. (2020). Akut Benign Paroksizmal Pozisyonel Vertigo Tanısı Olan Hastalara Uygulanacak Medikal Tedavi ve Vestibüler Rehabilitasyon Uygulamalarının Etkinliklerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
28. Yılmaz, B. (2021). Unilateral vestibüler yetmezlikte vestibüler rehabilitasyon ve vestibüler elektriksel stimülasyonun etkinliği. Yüksek Lisans Tezi. Bahçeşehir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
29. Çalışkan, H. (2021). Kronik Subjektif Dizziness Hastalarında Pre-Post Sanal Gerçeklik ile Vestibüler Rehabilitasyonun Etkinliği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
30. Başoğlu, Y. (2021). Periferik Vestibüler Hipofonksiyon Tanılı Hastalarda Sanal Gerçeklik Tabanlı Dikkat, Bakış ve Postür Egzersizleriyle Vestibüler Rehabilitasyon. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
31. Aydoğan, Z. (2022). Danışmanlık Hizmetinin Etkilerinin Vestibüler Rehabilitasyon Programına Devam Eden Yaşlı Bireylerde Araştırılması. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
32. Gül, H. (2023). İnme Sonrası Hemiplejik Vakalarda Görülen Vestibüler Denge Kayıplarında Vestibüler Rehabilitasyon ve Geleneksel Denge Eğitiminin Denge ve Düşmeye Etkisinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
33. Acar, M. (2023). Özgül Öğrenme Bozukluğu Olan Çocuklarda Vestibüler Rehabilitasyon Etkinliğinin Araştırılması. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
34. Meldrum, D, Burrows, L, Cakrt, O, Kerkeni, H, Lopez, C, Tjernstrom, F, Vereeck, L, Zur, O, and Jahn, K. (2020). "Vestibular Rehabilitation in Europe: A Survey of Clinical and Research Practice". *Journal of Neurology*, 267, 24-35. <https://doi.org/10.1007/s00415-020-10228-4>
35. Can, B. (1991). Vestibüler Rehabilitasyon. Tıpta Uzmanlık Tezi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.
36. Zuniga, S.A. and Adams, M.E. (2021). "Efficient Use of Vestibular Testing". *Otolaryngologic Clinics of North America*, 54(5), 875-891. <https://doi.org/10.1016/j.otc.2021.05.011>